

Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

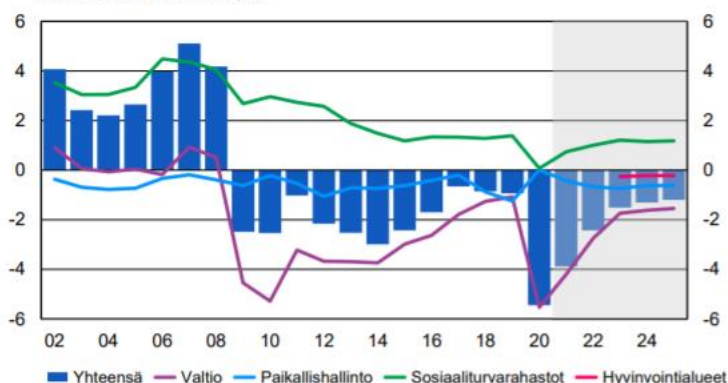
Lausuntopyynnön mukaisesti alla on keskitytty erityisesti finanssipolitiikan linjaan, velkaantumiskehitykseen ja julkisen talouden kestävyYTEEN.

Finanssipoliittista linjaa valittaessa on viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana jouduttu usein tasapainoilemaan kahden keskenään ristiriitaisen tavoitteen kanssa. Toisaalta julkinen sektori on ollut jo kymmenen vuoden ajan selvästi alijäämäinen ja tämän johdosta julkinen velka on nopeasti kasvanut. Velkaantumiskehityksen jarruttaminen vaatisi julkisten menojen ja tulojen parempaa yhteensovittamista ja siis kireämpää finanssipolitiikkaa. Toisaalta talouden kasvuvauhti on ollut keskimäärin suhteellisen hidasta ja työttömyys korkealla tasolla. Talouskehityksen nopeuttaminen ja työllisyyden kasvattaminen taantumassa taas vaatisivat kysynnän kasvattamista ja elvyttävämpää finanssipolitiikkaa.

Tämän vuoden budjettia valmisteltaessa tätä keskenään ristiriitaisista tavoitteista johtuvaa tasapainoiluongelmaa ei ole. Sekä velkaantumiskehityksen että suhdannepolitiikan kannalta olisi aika harjoittaa kiristävää finanssipolitiikkaa.

Julkinen sektori velkaantui koronaepidemian aikana ennätyksellisen voimakkaasti. Valtiovarainministeriön syksyn 2021 taloudellisen katsauksen mukaan julkisen talouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvoi vuoden 2020 aikana 10 prosenttiyksiköllä lähes 70 prosenttiin. Nopean talouskasvun ansiosta velkasuhteen kasvaminen hidastuu lähivuosina mutta alkaa vuosikymmenen puolivälissä uudestaan kiihtyä väestön ikääntymisestä johtuvan menojen kasvun vuoksi. Korkojen palautuminen nykyiseltä poikkeuksellisen alhaiselta tasolta normaalitasolle kasvattaisi menopaineita entisestään. Valtiovarainministeriön viimeisimmän kestävyysvajelaskelman mukaan julkisten menojen ja tulojen tasapainottaminen vaatisi välittömän ja pysyvän noin 8 miljardin euron (2,5% BKTsta) sopeutuksen julkisen talouden alijäämään.

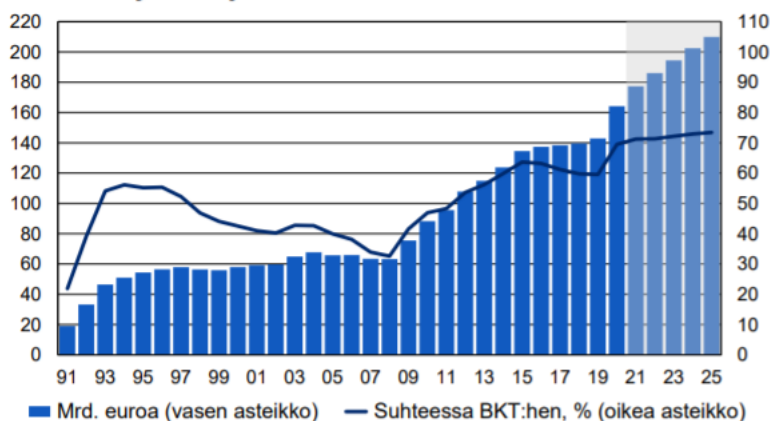
Julkisyhteisöjen rahoitusasema suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Julkisyhteisöjen velka

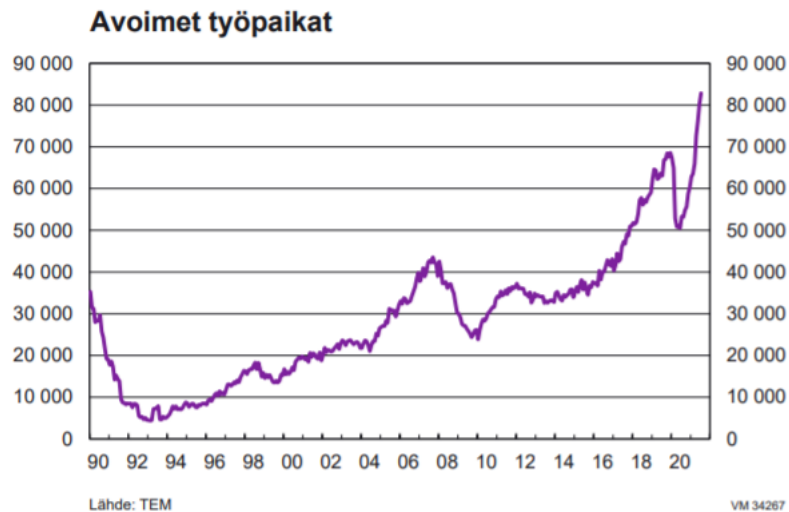


Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Suomen talous on myös toipunut koronakriisistä yllättävän nopeasti ja on nyt keskellä voimakkainta noususuhdannetta pitkään aikaan. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan talous kasvaa sekä tänä että ensi vuonna noin kolmen prosentin vauhtia. Pitkän aikavälin kasvuennusteiden mukaan talouskasvu on tulevaisuudessa noin 1-1,5 prosentin luokkaa. Verrattuna pitkän aikavälin odotettuun kehitykseen talouden kasvuvauhti on siis poikkeuksellisen ripeää.

Myös työllisyystilanne on toipunut koronaepidemian aikaisesta kysynnän romahduksesta. Työllisiä oli tämän vuoden kesäkuussa enemmän kuin koskaan sinä aikana, kun työllisyystilastoja on vertailukelpoisella tavalla tehty. Myös työllisyysaste, eli työllisten osuus työikäisestä väestöstä on lähellä 1980-luvun lopun ennätystasoa. Elokuussa kausivaihtelusta puhdistettu työllisyysaste oli 72,8 prosenttia. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan avoimien työpaikkojen määrä on nopeasti kasvanut. Työttömyysaste on tästä huolimatta edelleen yli 7 prosenttia, mikä viittaa pikemminkin työmarkkinoiden kohtaannon ongelmiin kuin työvoiman kysynnän puutteeseen. Nopean talouskasvun ja kasvavan työllisyyden oloissa elvyttävän finanssipolitiikan tarve on nykyisellään vähäinen.



Valtion menojen kasvu ja verotulojen pieneneminen on koronakriisin oloissa järkevää talouspolitiikkaa. Erityisesti kriisin alkuvaiheessa pelättiin kysynnän rajun supistumisen aiheuttavan konkurssseja ja sitä kautta pitkäaikaisia ongelmia talous- ja työllisyyskehitykselle. Pelättyä konkurssiaaltoa ei kuitenkaan syntynyt. Itse asiassa konkurssseja oli vuonna 2020 vähemmän kuin vuonna 2019. Osa konkurssien vähenemisestä korona-aikaan liittyy tilapäisiin konkurssilain muutoksiin. Konkurssien määrä ei kuitenkaan ole kasvanut näiden tilapäisten muutosten voimassaolon päätyttyäkään. Tammi-syyskuussa 2021 konkurssseja oli vähemmän kuin vastaavaan aikaan vuonna 2019.

Valtion menojen kasvattaminen on ylläpitänyt kysyntää epidemian aikana yksityisen kulutuksen romahtaessa. Tällä on mitä ilmeisimmin ollut positiivisia vaikutuksia työllisyyteen, vaikka näiden vaikutusten kvantifioiminen tulee olemaan jälkikäteenkin vaikeaa. Työttömyyden kasvun estämisellä on myös voinut olla pidempiaikaisia vaikutuksia, jotka näkyvät työllisyyskehityksessä myös akuutin kriisin päätyttyä. Sen sijaan julkisen kysynnän kasvattaminen elvyttävällä finanssipolitiikalla nykytilanteessa, kun talous kasvaa muutenkin voimakkaasti sopii suhdannetilanteeseen huonosti.

Poikkeuksellisen matalien korkojen aikaan kasvava velkaantuminen ei ole merkittävästi kasvattanut valtion velan hoitomenoja. Jos korkotaso todella säilyisi lähellä nollaa, ja talouden kasvuvauhti sekä inflaatiovauhti nykyennusteiden mukaisella tasolla, voisi julkinen talous olla pysyvästi negatiivinen ilman että velan osuus BKT:sta kasvaisi nykytasoltaan tai velan hoitomenot kasvaisivat.

Ongelmalliseksi tällaisen spekulatiivisen epävarmuus tulevaisuudesta. Nykyinen korkotaso on poikkeuksellisen alhainen ja tulee nousemaan nykytasoltaan tulevaisuudessa. On silti hyvin vaikea arvioida, mille tasolle korkotaso ja sen mukana julkisen velan hoitomenot tulevaisuudessa asettuu. Toiseksi ikäsidonnaiset menot, erityisesti pitkäaikaishoivaan liittyvät menot, ovat valtiovarainministeriön ennusteen mukaan kasvamassa kiihtyvää vauhtia. Pysyvän alijäämän sijaan uhkana on tasaisesti kasvava julkisen talouden alijäämä, joka aiheuttaa painetta menojen leikkaamiseen tai verojen korottamiseen myös matalan korkotason vallitessa.